

(המשך מעמוד 29)

בישיבותיהם היו נוהגים לגלגל הרבה בעניין זה. מישהו הציע לשדוד בנקים. מייד דחוהו בעזרה או בשנינה. בכל אופן, צריך היה לשים יד על סכום כסף נכבד. מקצוע היה בזמנם חניכים בארגוני המהפכה נים הרוסיים. הללו, במלחמתם בצאר, היו שודדים בנקים של השלטון או סתם של בעלי הון מוצצני; לא היו רואים זאת כשוד רגיל, אלא אקספרופריאציה — הפקעה והחרמה לצרכי הרעיון והחברה. עכ"שיו עלתה שאלה בתל-אביב ובכפר-גלעדי: היא מקום ואפשרות לאקספרופריאציה כזו בארץ?

בביירות גילו את האובייקט ושם נולד רעיון ה"אקס", כפי שנקרא אז. היה זה באחת מהנסיעות לביירות, לשם הוצאת נשק שהגיע לנמל. ישבו בבית המלון של פוחצ'בסקי, שם היו מתאכזבים ארצישרא"ל לים שנקלעו לעיר זו. ישבו במלון זה גם חלפני כסף מירושלים, עוסקים בהברחת זהב מסוריה לארץ-ישראל. החלפנים המבריחים עזרו ערכו את חשבונותיהם, מבלי לחשוש מהבחורים הקיבוצניים המסוכים לשולחן אחר אותה שעה נולד הרעיון — "להחריב" את כספי המבריחים.

נתיב

ההברחה

חוק היה סכום כסף ראשון לפעולת שלים. והקופה הייתה ריקה מכל. "החרימו" אצל חלפני ירושלמי 300 לירות, אשר שימשו להוצאות ההחזמה הצפויה.

כשהיו בידיהם כל הפרטים על החברה בביירות, נתיב ההברחה ומהלכי המבריחים בירושלים, צריכים היו לאיש מומחה ש"יעמוד בראש הפעולה. מניה, בעלת טבעית העין וחוש-האבחנה באנשים, קיבלה עליה למצוא את האיש.

אחד האנשים שביקשה מהם לארגן את הפעולה מספר:

יום אחד קראו אותי לפגישה עם מניה בתל-עדיש. כאתי, ישבנו על הדשא. היא דיברה ברוח טובה כמו תמיד; יהודים מירושלים מבריחים זהב מביירות. למה להם כליכך הרבה כסף? לנו נחוק כסף, ורצתה למסור לי לארגן את הפעולה.

אמרתי לה: אני לא אתנגד לפקודה, אבל אין ליבי למעשה כזה, והיא ענתה מיידי: אם אינך מסכים במאה אחוז, אני לא רוצה שתלך לזה.

המשיכה לחפש אחרי האיש המתאים, ומצאה אותו בפלוגת הגדוד בירושלים — אברהם חייקין היה שמו.

שפמים

להסוואה

ימרו לו את הפרטים ועיבד תכנית. בשוק של ירושלים אפשר היה לרכוש בגדי-משטרה ישנים. הוא קנה ארבע חליפות של שוטרים אירלנדים, הצמיד במקום ש"צריך אותם, עיטורים והתקין כראוי, כדי שישמשו לקצין ושלושה שוטרים.

בא לכפר-גלעדי. העמידו לפקודתו שלושה אנשים: שני ה"גימנוזיסטים", לוקאצ'ר ו"ביכמן, וצבי קרול. לרשות "הקיבוץ" עמד אז רכב — מכונית ששייכת היתה למוכי-זות גדוד העבודה, אך בעצם שירתה את צרכי "הקיבוץ". צבי נדב היה הנהג.

אימנ חייקין את השלושה להתנהג כ"שוטרים אנגלים והזהירם שלא לפנות פה. נתקין להם שפמים להסוואה ותירגל כל אחד בתפקיד המיועד לו. באחד מימי 1923 יצא ביכמן לביירות והצטרף שם לספקטור. בערב נתן לו ספקטור את זהות: עם שחר יוצאים המבריחים לדרך. יכמן נסע במכונית לכפר לבנוני באמצע הדרך, מסר מכתב לספקטור לאחד ממכריו הערבים, הלה העמיד לרשותו סוס והוא יצא בדריה לכפר-גלעדי, לשם הגיע לאחר ארבע שעות רכיבה, והודיע כי המבריחים יצאו לדרך.

חייקין גייס מייד את השלושה, התאפרו, נדיבין את השפמים ולבשו את בגדי ה"גשטרה". כדי להסתיר את חסרונן אצבעותיו, יבר שיוכל להקל אחר-כך על זהויה, לבש וייקין כפפות. צבי נדב ישב ליד ההגה.

והארבעה יצאו לדרך. נדב עצר את ה"מכונית בחוזה, ורומית לחלסה (קרית) שמונה כיום) והארבעה ירדו. העמיד את המכונית מעבר לגבעה וארבעה השוטרים עמדו ממתנים בצד הדרך.

18 שקיקי זהב

שנראתה מכונית המבריחים מר"חוק, יצא חייקין ועצר אותה. הד בה נהג, אחד הסוטרים ואשה. משראו את בקצין המבריחי, לא נהלו. הם עמדו בקשרים עם המשטרה בצפון. חייקין דיבר אנגלית בהברה אירלנדית והודיע להם כי יש לו הוראה לחפש במכונית. השלושה יצאו וציפו בצד בשקט.

חייקין נתן הוראה לשוטרים וכל אחד גיגש מייד למלאכתו. ביכמן וחל מתחת למכונית וחתם בצבת את הצינור מבייל הבנוין. לוקאצ'ר קרע את הריפוד, וגילה מתחת למושב את שקיקי מטבעות זהב.

המבצעים

ירחמיאל לוקאצ'ר

צבי נדב

צבי קרול התחיל מעביר את השקים אל המכונית שעמדה מעבר לגבעה ולא נראתה ממקום השוד.

חייקין, קר רוח, עמד מהצד, כראוי לקצין, היו שם 18 שקיקים. מסיימנו, הודיע חייקין כי המימצאים יועברו לי משטרת צפת.

כפי הנראה, בשלב זה כבר חשדו ה"שלושה שאין אלה שוטרים-משטרה הנצרכים חיפושים. שכן, למה להם לשוטרים קלקל את המכונית, ומה הכפפות האלה של ה"קצין באמצע היום — אלא שניתראו לפנות פה. משחשבו את אחרון השקיה, הת" ישבו מייד במכונית ונדב התניע אותה. שלושת המבריחים נשארו באמצע הכביש ליד מכוניתם, שפסקה לפעול.

תחרות עם הזמן

ורידו את האיפור תוך כדי נסיעה, לבשו את בגדיהם הציביליים ו"נסעו בכיוון אילת-השחר.

עגלות של כפר-גלעדי היו מוביית אז חול משפת האגם החולה ליסוד-המעלה, לבנין בתים. העגלות יצאו אותו בוקר

במדינה

עסקים

הבורסה היהודית

הבורסה הזאת תהיה מרכז ליהדות ה"עולם! אם לא כמו ציריך, או לפחות כמו בירות!" הכריז לפני כחודשיים בנו ליבל (49), מייסדה ומקימה של בורסה חדשה לניירות-ערך שנועדה להתחרות בבורסה הרשמית הקיימת.

השבוע היה ליבל מפוכח יותר. אחרי שלושה ימי מסחר בבורסה שלו שנפתחה בבית הקפה מאור בת"א, שני בתים מ"הבורסה החתיקה, הוא נאלץ להפסיק את פעולותיה. מחוסר מחזור של עסקות. אבל ליבל טרם נואש. "אנחנו נמצאים עתה בשלב ריאורגניזציה", אמר, "הבורסה ה"

בורסאי לייבל רעיון נולד בכלא

חתיקה אסרה על חבריה להצטרף אלינו. המצב מעורפל משום שלא ביקשנו עדיין רישיון להפעלת הבורסה."

ברכות למדשין. כיצד הגיע לייבל, בעל חנות למעדנים לשעבר, לרעיון של הקמת בורסה? "האמת היא שהרעיון בא לי בשל היחס העויין כלפי, מצד ראשי הבורסה החתיקה" התוודה.

כי בנו ליבל ניסה שנים רבות להתקבל כחבר בבורסה התל-אביבית, אך מבוקשו לא ניתן לו, חרף הבטחות שקיבל. לאחר שנאסרה עליו הכניסה לאולמי המיסחר, עורר שערווייה בבורסה, והוצא, יחד עם אשתו, על-ידי שוטרים שהווצעו בעיקבות שביחשבת שהכריזו בבניין.

לאחר מכן עבד כקופאי בסק"מ, כמחסי נאי, אך חר שוב לעיסקי בניירות-ערך הסתכך והואשם בהעלמת הון בסך 93,000 ל"י, נידון ל-9 חודשי-מאסר. לאחר ריצויו 6 מהם בכלא מעשיה, שוחרר, והחליט ל"ש-תוח דף חדש בחייו.

"אני מברך את המלשין — הודות לו נולדתי מחדש!" קרא, "בכלא היה לי זמן ללמוד ולהשוב, והגעתי למסקנה שההשק"עיה הטובה ביותר היא תשלום מ"ס-הכנסה. כי אם יודעים לעבוד נקי והוגן כלפי שילטונת המס, או כל הכסף יכול לעבוד, היות וכסף הם יוצר כסף חם אחר, וכך לא מסתכלים."

"יבואו על ארבע!" עם צאתו את הכלא לפני כשלושה חודשים, התך לייבל את עסק החלפנות שלו, בנלי, לחברה בע"מ, והקים עוד שתי חברות. הוא גם מנהל משאומתן לקבלת סוכנות בלעדית של קרן הגאמנות קפטל גרוס, מציריך. אך פעולתו העיקרית היתה, כמובן הקמת הבורסה הישראלית לניירות-ערך ב"מיסודו של איגוד סוחרני ניירות-ערך ב"ישראל — אגודה עותאמית — בו חברים בינתיים כעשרה איש, בהם לייבל, אשתי, סוחר מטבעות בשם קרול מאירי ואחרים. לפני חודשיים היה לייבל בטוח בעצמו. כל התחלה היא קשה", אמר, "אבל אני משוכנע שנצליח. בטוחני ש-99 אחוזים מהבורקים יבואו אלינו על ארבע!" הש"בוע, אחרי מיספר ימי המתנה בקפה מאור, הסתבר שהבורקים מצויפים לעמוד על שתי רגליים מאשר ללכת על ארבע.

מהכפר כרגיל ועצרו ליד גשרון בסמוך לאילת-השחר. המכונית דגיעה למקום ו"עצרה. בארבעה, בעזרת שני העגלונים העבירו בזריזות את השקים לעגלות. את מדי המשטרה קברו בחור, ביכמן וקרול נסעו עם העגלות ליסוד-המעלה, לאגם, כדי להעמס חול מעל שקיהזהב. לוקאצ'ר ו"חייקין המשיכו דרומה במכוניתו של צבי נדב.

כנסעו העגלות בואדי ליסוד-המעלה, ראו האנשים לתדהמתם, מרחוק, את מכונית"חם של המבריחים נוסעת בכביש. מדי כמה קילומטרים היתה עוצרת והנהג יורד ו"שופך בנוזין ישר לתוך המנוע. בכך, נכשלו מעשה-טעות. ביכמן אומנם שבר את צינור מוביל הבנוין, אך הנהג הנהג מצא עצה ותחבולה והמכונית מתגלגלת כדרכה.

כשהגיעו העגלות לשפת האגם, ראו את המכונית מתקדמת בדרך לצפת. עכשיו היתה תחרות על זמן: בדרכם חורה לכפר"גלעדי מוכרחים הם לעבר במקום השוד — האם יצליחו להגיע לשם לפני המשטרה. הודרו וכיסו את השקיקים בחול וחזרו לכפר-גלעדי בדרכים משובשות שבין ביצות החולה. כשטיפסו במעלה תל-חי, ראו מאחוריהם את מכונית המשטרה מגיעה למקום השוד.

הבלש עלה

על העקבות

שבוע אחרי השוד הובילו את חייקין מירושלים לכפר-גלעדי. בכפר"גלעדי הסתירו את חייקין בעליית-גג. כי לילות היה יוצא לחצר לשאוף אחרי.

במשך היום, להפנת השעמום, היו נכני סים לבקרו חבריו לשוד. מידחקים בחלון קטן ולוגמים טיפת משקה לשמח את ליבו. קצין משטרה יהודי מירושלים, דוד תדהר, עלה בינתיים על איאלו עקבות. הוא חשד במניה ורצה לחקור בכפר-גלעדי. בא למ"קום ושאל שאלות. רמזו לו להפסיק ולש"חוק והוא נרמו וחזר לירושלים.

לאחר שחייקין ריצה את הרפתקו חוד"שיים בעלית הגג, העבירו אותו לביירות ושם העלוהו באונייה שהפליגה לצרפת. במטבעות עצמן איאפשר היה להשתמש לתשלומים בארץ, מטעמים מובנים. הוציאו איפוא שליחים לדמשק. לקנות בהן פרות בשביל כפר-גלעדי ותל-יוסף, והמשקים החזירו ל"קיבוץ" את תפורתן בכסף ארצי-ישראלי.

גנב עם

העודת-בגרות

ת המטבעות החזקו בחור, בארגו מתחת למיטה. באותו חדר גרו שלושה: טיטלמן, מולדבי וברטק. יום אחד בא להתארח אצל ברטק, שהיה בוגר הרצליה, חבר מספסל הלימודים — רוזנל שמו. רוזנל זה היה כנראה הגנב הראשון בארץ-ישראל בעל העודת-בגרות. משנשארו לבדו בחדר, חיטט בו, מצא את תיבת העץ, שבה, וגנב אחדות ממטבעות הזהב שמצא בה.

חזר לתל-אביב ובגויבה שם נתפס. חיפשו אצלו השוטרים ומצאו מטבע זהב, חקרו מניין היא לו ואכר שגנבה בכפר"גלעדי. באו למקום ופתחו בחקירה. אנשי כפר-גלעדי אמרו שאתו גנב מעליל עליהם. את החקירה ניהל קצין המשטרה מטבריה, בכור שיטריה, ידיד טוב של שוחס ושל השומרים והוא טישטש את העניין.

חייקין נסע לפאריס, שם נסתכך בצרות. מניה היתה שולחת לו מדי פעם כספים למחיתתו. כעבור שנים עבר לפולין, שם שניה את שמו לאברהם לייבס. עקבותיו נעלמו במלחמת העולם. בנו של חייקין, יציר עז נפש, התגייס לצבא הבריטי ו"שירת בפלמ"ח. נפל בגבורה במלחמת ה"שחרור, בקרבות הקשים בקטמון.

חמישה עשר אלף לירות זהב נשדדו באותה אקספרופריאציה — סכום כסף ש"איפשר לאנשי השומר לרכוש נשק, ליאמן אנשים בארץ ובהוצר-לארץ לייסד בית-ספר צבאי, לעסוק בפעולות מדיניות ולפתוח בית-מלאכה לנשק.